

DHR. BRANDT

HOE

HONDEN

LEREN



DE BLAFFENDE KAT

Wat is leren?	3
Leervermogen	3
Leertheorie	3
Instinctief gedrag	4
Geleerd hebben tegenover uitvoeren	4
Het leren van gedrag in 5 fasen	4
1: <i>Activerende fase</i>	4
2: <i>Aanleerfase</i>	5
3: <i>Test fase</i>	5
4: <i>Beheers fase</i>	5
5: <i>Signaal controle fase</i>	6
Basis Vormen van leren	6
<i>Klassieke conditionering</i>	6
<i>Omgeving wordt voorspelbaar</i>	6
Operante conditionering	
Grondleggers voor de operante conditionering zijn de wetenschappers Edward Thorndike en B.F. Skinner.	7
Gedrag heeft een gevolg	7
Effect is aangenaam of onaangenaam	7
Bekrachtigers/correcties	8
De vier mogelijkheden bij operante conditionering	8
Positieve bekrachtiging	8
Negatieve bekrachtiging	9
Toename van het (gewenste) gedrag	9
Primaire en secundaire bekrachtiger	10
Blijven werken aan de relatie	11
Tot slot	12

Wat is leren?

De definitie van leren is volgens een aantal vooraanstaande psychologen; “Verandering in gedrag wat veroorzaakt wordt door opgedane ervaringen, welk gedrag ook enige tijd in stand zal blijven” Leren heeft dus duidelijk te maken met verandering in het gedrag.

Zonder verandering in het gedrag weet je dus niet of er iets geleerd is.

De verandering moet ook gedurende enige tijd aanhouden. Leren heeft ook te maken met het feit dat er een ervaring is opgedaan waardoor de gedragsverandering plaatsvond.

Leervermogen

Er bestaan verschillen in het vermogen om te leren binnen de rassen. Het vermogen om te leren van het ene ras kan hoger zijn dan dat van een ander Ras. Wel is het zo dat alle honden van welk ras dan ook het vermogen bezitten om te leren. Hoewel dit verschil in vermogen aanwezig is, is elke hond op te voeden ook al kost dat bij sommige wat meer moeite dan bij de andere.

Leertheorie

De leertheorie verklaart de werking van leren, hoe komt het dat er geleerd wordt? Gedrag is voor ons waarneembaar. In de hersenen van de hond vindt iets plaats waardoor ze kennis kunnen verwerven (leren) en ook om die kennis toe te passen (gedragsverandering).

Instinctief gedrag

Van belang is nog dat je moet weten dat het vermogen om te leren ook afhankelijk is van een aantal aangeboren instincten van het dier. Instinctief gedrag is erfelijk vastgelegd gedrag dat per dier kan verschillen. Instinctmatig gedrag heeft o.a. te maken met bv.: vangen van een prooi, bedekken van uitwerpselen, paargedrag, lichaamsverzorging, slaap en rust, vluchtgedrag enz. Dit zijn gedragingen die een dier niet heeft geleerd maar die erfelijk aanwezig zijn.

Naast het leren van nieuw gedrag blijft het instinctieve gedrag van het dier via de zogenaamde instinct coördinaties zuiver en volledig aanwezig.



Geleerd hebben tegenover uitvoeren

Of een gedrag wel of niet zal worden uitgevoerd door het dier is afhankelijk van een aantal factoren zoals, de motivatie van het dier, de fysieke mogelijkheden, de gelegenheid om het te kunnen uitvoeren, de omstandigheden waaronder het dier zich bevindt, enz.

Je mag er niet van uitgaan dat als een dier het gedrag niet laat zien dit gedrag niet geleerd heeft. Wel kunnen we met zekerheid vaststellen dat een diergedrag heeft geleerd als er een waarneembare gedragsverandering heeft plaatsgevonden.

Het leren van gedrag in 5 fasen

Als je het leren bij een dier ziet als een reeks van 5 stappen in het proces is dit erg handig als men de hond wil trainen waarbij het leren dan stap voor stap in

de training wordt afgewerkt.

1: Activerende fase

Hierbij leert het dier nieuw gedrag doordat je het gedrag bij het dier uitlokt. Hierbij maak je gebruik van lichaamstaal en/of bijvoorbeeld een beloning. Als het dier vervolgens het gewenste gedrag of een begin van uitvoering van dat gedrag laat zien krijgt hij direct een beloning. Hierbij worden nog geen signalen, commando's aan de hond gegeven.

Voorbeeld: Zit leren

- Pak brokje in hand
- Houdt brokje boven neus van hond
- Breng je hand met daarin het brokje (zichtbaar voor de hond)

omhoog vanaf de neus van de hond

- Als hond gaat zitten, direct beloning geven
- 20 x herhalen van deze stap

2: Aanleerfase

Dit is de fase waarbij je een signaal (commando/aanwijzing) aan het gedrag wat de hond laat zien gaat koppelen. Dit doen we door het signaal (commando/aanwijzing) te koppelen aan het gewenste gedrag wat de hond laat zien na daartoe te zijn uitgelokt. Daarna wordt de beloning gegeven.

Voorbeeld: Zit

- Als bij stap 1
- Op moment dat hond zit direct het (signaal) commando "zit" uitspreken en

belonen

- Flink aantal malen herhalen

3: Test fase

In deze fase laat je de te verwachten beloning aan de hond zien waarna je het signaal (commando/aanwijzing) geeft. Als de hond dan het gewenste gedrag uitvoert geef je de beloning.

Voorbeeld: Zit

- Laat de beloning aan de hond zien
- Geef het commando "zit"
- Als hond gaat zitten direct belonen
- Aantal malen herhalen
- In een later stadium moet de hond langer blijven zitten alvorens hij de beloning ontvangt
- Flink aantal malen herhalen

4: Beheers fase

In deze fase zorg je ervoor dat het signaal (commando/aanwijzing) steeds eerder gegeven wordt tot dat de hond het gewenste gedrag laat zien na het geven van het signaal. In deze fase leren we het dier ook om de nieuwe opgedane vaardigheid toe te passen op verschillende plaatsen en onder verschillende omstandigheden. In deze fase worden ook de hulpmiddelen die men gebruikt in de voorgaande fase afgebouwd tot ze uiteindelijk niet meer nodig zijn. Wel wordt het dier nog beloond. In deze fase worden ook de hulpmiddelen die men gebruikt heeft in de voorgaande fases afgebouwd tot ze uiteindelijk niet meer nodig zijn. Wel wordt het dier nog beloond.

Voorbeeld: Zit

- In deze fase wordt het signaal steeds eerder gegeven en worden de hulpen (hand omhoog enz.) geleidelijk aan achterwegen gelaten. Als de hond gaat zitten gaan we de tijd dat de hond moet blijven zitten variëren alvorens de hond wordt beloond.
- In een later stadium is de beloning voor de hond niet meer zichtbaar.
- In deze fase gaan we op verschillende plaatsen en onder diverse omstandigheden oefenen met de hond. De afleidingen worden geleidelijk aan verzaamd. De hulpmiddelen die we gebruikt hebben worden afgebouwd.

5: Signaal controle fase

In deze fase neemt de hond de verworven kennis op in zijn leefpatroon en zal hij het gewenste gedrag laten zien als daarvoor het signaal (commando/aanwijzing) wordt gegeven. In deze fase wordt de hond variabel beloond. Dat wil zeggen dat de hond vooraf niet weet wanneer er een beloning zal volgen. Als het gevraagde gedrag bij uitvoering daarvan nooit meer wordt beloond is het risico aanwezig dat het gedrag door het dier niet meer wordt uitgevoerd.

Voorbeeld: Zit

- Op diverse plaatsen oefenen
- Variabel belonen als hond op commando "zit" direct gaat zitten
- Als de hond ander gedrag laat zien of niet gaat zitten op het gegeven commando, commando op die plaats niet herhalen maar weglopen en op andere plaats opnieuw commando geven.

Basis Vormen van leren

Klassieke conditionering

Klassieke conditionering is een vorm van associatief leren. Hierbij leert het dier verbanden leggen tussen twee gebeurtenissen die elkaar snel opvolgen. De grondlegger van de klassieke conditionering is de wetenschapper Ivan Pavlov (1849-1936) vandaar dat ook wel de naam pavloviaanse conditionering wordt gebruikt.

Omgeving wordt voorspelbaar

Klassieke conditionering maakt de omgeving waarin de hond leeft voorspelbaar omdat hij, twee of meer prikkels (gebeurtenissen) die altijd op elkaar volgen gaat associëren met elkaar. Hij leert als het ware dat deze prikkels binnen korte tijd elkaar opvolgen en ervaart dat als het bij elkaar horen van die prikkels.

Bij deze vorm van conditionering leert de hond te reageren met gedrag op de eerste gebeurtenis, welke voorheen geen gedrag uitlokte, omdat hij "weet" wat de daaropvolgende gebeurtenis zal zijn. Hierbij leert de hond dus niet als gevolg van zijn gedrag maar als gevolg van twee of meer prikkels die elkaar opvolgen.

Voorbeeld hond:

Als de eigenaar van de hond voor de eerste keer de riem pakt om de hond uit te laten zal de hond daar niet op reageren. Na een aantal keren de riem gepakt te hebben en daarna de hond uit te laten, zal de hond al reageren als de eigenaar de riem pakt. De hond reageert dan door bijvoorbeeld opgewonden voor de eigenaar op en neer te springen, wetende dat hij samen met de eigenaar gaat wandelen hetgeen de hond als prettig ervaart. Dan is er sprake van klassieke conditionering.

Ook wij mensen kunnen leren via klassieke conditionering. Ook wij leren daarbij op een eerste gebeurtenis, die in aanvang bij ons geen gedrag uitlokte, te reageren omdat we weten wat de volgende gebeurtenis zal zijn.

Voorbeeld:

Zet twee stoelen met de rugleuning tegen elkaar. Ga zelf schrijlings op een van de stoelen zitten en laat je partner, vriend, kind enz. plaatsnemen op de andere stoel. Pak een rietje in je hand en zorg dat je een piepbeestje in je andere hand hebt. Zeg tegen diegene die op de andere stoel zit dat hij/zij je moet aankijken (hoofdsteunen op zijn/haar handen) en de ogen moet openhouden. Vervolgens piep je met je piepbeestje. Er zal dan geen gedragsverandering plaatsvinden bij diegene die tegenover je zit. (Piepgeluid heeft geen betekenis) Hierna piep je met het piepbeestje en blaas je gelijktijdig met het rietje in een van de ogen van de persoon die tegenover je zit. Hierdoor zal die persoon zijn/haar oog sluiten. Herhaal dit circa 20 keer, met elke keer circa 5 seconden tussenruimte. Dan doe je de test. Je piept weer met het piepbeestje maar blaast niet door het rietje (nog wel het rietje voor een oog van de persoon die tegenover je zit houden) Knippert de persoon met zijn ooglid zonder dat je door het rietje hebt geblazen dan is er sprake van leren via klassieke conditionering. De persoon die tegenover je zit heeft geleerd dat de ene gebeurtenis (piepen van het piepbeestje) altijd gevolgd wordt door de luchtstroom die vanuit het rietje in zijn/haar ogen wordt geblazen.

Om een betrouwbaar knipperend ooglid te krijgen bij het piepen van het piepbeestje zal je dit een paar honderd keer moeten trainen.

Dan pas zal de persoon de rest van zijn leven met het oog knipperen als hij/zij het geluid van het piepbeestje hoort.

Operante conditionering

Grondleggers voor de operante conditionering zijn de wetenschappers Edward Thorndike en B.F. Skinner.

Gedrag heeft een gevolg

Bij operante conditionering leert de hond dat zijn gedrag een zeker gevolg heeft. Als je, je hond het commando geeft om bij je te komen en hij doet het niet dan ontvangt hij geen beloning.

Daartegenover staat als hij het wel doet (het gedrag uitvoert) dan ontvangt hij wel een beloning.

Dit is ook zo bij ons mensen.

Dagelijks doen wij dingen (gedragen wij ons) die tot bepaalde gevolgen leiden. Die gevolgen zouden niet hebben plaatsgevonden als we niets hadden gedaan. Als je niet werkt ontvang je geen loon. Als je geen gas geeft kom je niet vooruit in je auto. Het kan heel simpel zijn maar ook zeer ingewikkeld als bijvoorbeeld het ontwikkelen van een nieuw product dat goed gaat verkopen, waar we dan veel geld mee verdienen. Dieren (en ook mensen) doen iets (gedragen zich op een bepaalde manier) waardoor er dingen gebeuren en dat noemen we leren via operante conditionering. De beslissende factor, wil er sprake zijn van operante conditionering, is dus het gedrag van het dier of de mens.

Effect is aangenaam of onaangenaam

Bij operante conditionering kan het effect van het gedrag aangenaam of onaangenaam zijn. Als het gevolg van het gedrag aangenaam is zal het gedrag herhaald worden en als het effect onaangenaam is dan zal dat gedrag afnemen of achterwege gelaten worden. Het is belangrijk om te weten dat het gedrag dat je hond laat zien op een bepaalde prikkel (bijvoorbeeld een commando, correctie) voor hem een gevolg heeft welk gevolg dus aangenaam of onaangenaam kan zijn.

Bekrachtigers/correcties

Bij operante conditionering spreken we van bekrachtigers/versterkers als dat als aangenaam wordt ervaren en van correcties/straf als dat als onaangenaam wordt ervaren. Bij de opvoeding en training van je hond is het van groot belang dit onderscheid goed te leren kennen en in de omgang met de hond en bij de training en opvoeding daarvan gebruik te maken, omdat er anders onbewust ongewenst gedrag bij het dier kan worden aangeleerd.

De vier mogelijkheden bij operante conditionering

	Bekrchtiging Gedrag neemt toe	Correctie Gedrag neemt af
Positief (prikkel toedienen)	Aangename prikkel Voertje/speeltje	Onaangename prikkel Ruk slipketting Hard geluid
Negatief (prikkel weghalen)	Onaangename prikkel Bijvoorbeeld Andere agressieve hond	Aangename prikkel Voertje/speeltje

Zoals je uit bovenstaand schema kunt lezen kunnen we bij operante conditionering vier situaties onderscheiden: twee waarbij het gedrag herhaald zal worden en twee waarbij de kans dat het getoonde gedrag herhaald zal worden zal verminderen.

Positieve bekrachtiging

We spreken van een positieve bekrachtiging als er sprake is van een positief gevolg (beloning) voor de hond na het uitvoeren van het (gewenste) gedrag. Simpel gezegd wil dit zeggen de hond wordt beloond voor het getoonde gedrag. Het woord positief wil hierbij zeggen iets toedienen (toevoegen). Hierbij is het van belang dat de beloning zo snel mogelijk volgt op het getoonde (gewenste) gedrag.

De hond heeft n.l. niet zoals de mens het vermogen om twee gebeurtenissen, die in aanvang, elkaar niet onmiddellijk in tijd opvolgen, aan elkaar te koppelen. Je kunt mensen een beloning in het vooruitzicht stellen (je krijgt bij het volgende rapport een nieuwe fiets als je een 8 voor wiskunde behaalt) wat bij dieren niet mogelijk is.

Door training kunnen we wel aan de hond leren dat de beloning even later (enkele seconden) op het getoonde gedrag zal volgen.

Voorbeeld:

We lokken de hond bijvoorbeeld door een snoepje boven zijn hoofd te houden in de zit en geven direct als hij zit een beloning in de vorm van een lekkernij voor de hond. Dat gaan we een aantal keren herhalen enz. (zie bij het leren van gedrag in 5 fasen). Doordat we direct na het zitten de lekkernij aan hem geven (is aangenaam voor de hond en dus een positieve bekrachtiger) zal hij dit gedrag gaan herhalen. Een groot deel van het trainen van dieren is gebaseerd op methodes die positieve bekrachtiging inhouden. Op deze wijze kun je, je hond leren "Nothing in life is free" met andere woorden beloningen moet je verdienen dus je zult er iets (gewenst gedrag tonen) voor moeten doen.

Negatieve bekrachtiging

Er is sprake van een negatieve bekrachtiging als er een onaangename situatie (prikkel) wordt verwijderd, voorkomen of onthouden zodra gewenst gedrag wordt getoond. Ook is er sprake van negatieve bekrachtiging als het toedienen van een onaangename prikkel uitblijft indien de hond zich gewenst gedraagt. Het woord negatief wil hier zeggen iets weghalen of niet toedienen.

Voorbeeld hond:

Een hond zal zijn bek openen als je hem in zijn oren knijpt. Als de hond dan zijn bek opent en je het oor direct weer loslaat zal dat loslaten van dat oor als een negatieve bekrachtiger worden ervaren voor het openen van de bek. Als je dit gebruikt om bv. de hond een medicijn te geven maar hij zijn bek niet wil openmaken zal de hond na dat een flink aantal keren herhaald te hebben zijn bek open maken zodra je hem een pil laat zien.

(Het zien van de pil is de prikkel geworden om het onaangename, knijpen in het oor, te voorkomen door zijn bek te openen) Dit is dan een vorm van negatieve bekrachtiging doordat de hond een onaangename prikkel voorkomt. Dit kun je in de praktijk beter niet toepassen omdat dan het risico bestaat dat de hond bij het zien van de pil wegloopt om het knijpen in het oor te ontlopen. (Zie hierna)

Waarschuwing: In de opvoeding en training van je hond kun je deze negatieve bekrachtiger beter zoveel mogelijk achterwege laten omdat dit vaak begint met een positieve straf (zie hierna). In het voorbeeld hierboven kun je de hond ook leren zijn bek open te maken door gebruik te maken van een positieve bekrachtiger. Wel kun je, als voorbeeld, als je de hond leert zitten iets onaangenaams in de omgeving van de hond, bijvoorbeeld een ander dier waar hij angstig voor is of een hoog onaangenaam geluid, weghalen waardoor het gewenste gedrag (zit) eerder zal worden getoond. Ook dan is er sprake van een negatieve bekrachtiger.

Toename van het (gewenste) gedrag

Uit het bovenstaande blijkt dat bekrachtiging (positief of negatief) een toename van het (gewenste) gedrag laat zien. Waarschuwing: Je moet als eigenaar van de hond wel goed opletten dat je zowel gewenst als ongewenst gedrag kunt bekrachtigen. In beiden gevallen neemt het gedrag (gewenst of ongewenst) toe. Dus het is van groot belang dat je goed oplet welk gedrag je beloont en welk gedrag niet.

Primaire en secundaire bekrachtiger

Bij de training en opvoeding van je hond kun je gebruik maken van een primaire bekrachtiger ook wel geconditioneerde bekrachtiger genoemd en een secundaire bekrachtiger ook wel geconditioneerde bekrachtiger genoemd. Een primaire bekrachtiger moet voldoen aan de eerste levensbehoefte van de hond. Voeding is daar een voorbeeld van evenals aandacht, spel enz. Deze primaire bekrachtiger kun je bij de opvoeding of training van je hond goed gebruiken. We hoeven de hond niet te leren dat deze bekrachtiger voor hem aangenaam is. Een secundaire bekrachtiger heeft in aanvang geen enkele betekenis voor de hond. Je moet de hond dus leren dat deze bekrachtiger aangenaam is en hem iets positiefs oplevert

Met andere woorden via conditionering moet je het dier de betekenis van deze secundaire bekrachtiger leren vandaar dat ook wel de term geconditioneerde bekrachtiger wordt gebruikt. Een bekend voorbeeld van een secundaire bekrachtiger is de clicker.

Uit onderzoek en praktijkervaring in het trainen van honden blijkt dat het gebruik van een secundaire bekrachtiger voorafgaand aan een primaire bekrachtiger het proces van leren kan versnellen en de eigenaar/trainer van de hond beter in staat is om op het juiste moment te timen, wat bij de training van de hond van groot belang is.

In de praktijk wil dat, bijvoorbeeld bij gebruikmaking van een clicker, zeggen dat wanneer de hond het gewenste gedrag laat zien er geclickt (secundaire bekrachtiger) wordt en dat daarna de beloning (primaire bekrachtiger) wordt gegeven. De secundaire bekrachtiger (clicker) geeft in dit geval aan dat de hond het gewenste gedrag laat zien en dat er een beloning (primaire bekrachtiger) volgt. (De clickertraining zal onderwerp zijn van een van mijn volgende e-books) Op deze wijze zal het uitvoeren van het gewenste gedrag ook niet afhankelijk worden van het geven van het voertje (hij wordt dus niet voer afhankelijk) Hierbij is er direct een verschil zichtbaar in een bekrachtiger en een beloning. De bekrachtiging dient plaats te vinden op het moment van uitvoering van het (gewenste) gedrag en de beloning komt daarna. De juiste timing van de bekrachtiger is daarbij van groot belang in het leerproces. De beloning is daarbij (voor wat betreft de timing) van ondergeschikt belang hoewel deze wel moet worden toegediend. Veel eigenaren/trainers van honden gebruiken alleen de beloning die dan tevens de bekrachtiger van het gedrag is. Hierdoor wordt het timen van de bekrachtiging bemoeilijkt.

Blijven werken aan de relatie

Het is in de omgang met je hond van groot belang om te blijven werken aan de onderlinge relatie. Pas dan kun jij en je hond genieten van de omgang met elkaar en van elkaars gezelschap. Om die relatie goed te houden en om te zorgen dat je hond zich naar wens gedraagt zal je daaraan steeds aandacht moeten schenken.

Ook zal je moeten leren op de juiste wijze te communiceren met je hond. (Hoe honden communiceren is een van de onderwerpen in mijn volgend e-book) Bij blijven in kennis Om goed en veilig te kunnen omgaan met je hond dien je op de hoogte te zijn van de wijze waarop hij leert en moet je zijn gedrag kunnen "lezen" zodat je op de juiste wijze daarop kunt reageren. Dit komt het welzijn van je hond en jullie onderlinge relatie ten goede.

Dit e-book is een goede eerste aanzet om die kennis te vergaren. Maar daar ben je er niet mee. Daar de kennis over het gedrag van dieren, de wijze waarop deze leren, welke gevoelens, emoties enz. daarbij een rol spelen, steeds (door bevindingen verkregen uit wetenschappelijk onderzoek en ervaringen uit de praktijk) aan wijzigingen onderhevig zijn is het zaak om daarvan op de hoogte te blijven. Met andere woorden je moet als eigenaar van een hond de kennis die van belang is in de omgang en de relatie met je hond, blijven vergaren en eigen maken door studie, cursussen, lezen van boeken enz.

Tot slot

Mijn bedoeling achter het schrijven van dit ebook is om eigenaren van een hond of mensen die anderszins met honden omgaan er zich bewust van te laten zijn dat het omgaan met honden niet alleen bestaat uit het geven van eten en drinken en het uitlaten van de hond.

Tijdens het schrijven van dit e-book zijn mijn gedachte ook heel vaak geweest bij al die honden die zijn opgenomen in het asiel. Honden die allemaal een eigenaar hebben, welke eigenaar niet meer naar die hond is gaan zoeken. Wij treffen die honden dan zwervend aan en vragen ons af waarom? Een van de antwoorden daarop kan zijn dat die honden niet goed opgevoed en/of gehoorzaam waren en de eigenaar niet wist, niet geleerd had, hoe daar mee om te gaan. Dan bedenk ik mij als hondeneigenaren dit e-boek hadden gelezen en met deze basiskennis hun hond hadden opgevoed en getraind, deze honden waarschijnlijk niet noodgedwongen bij ons in het dierenopvangcentrum waren ondergebracht.

Een hond die zich sociaal gedraagt en gehoorzaam is daar heb je een relatie, een band mee. Een hond die een band met zijn eigenaar heeft en die zich sociaal en gehoorzaam gedraagt komt niet in een dierenopvangcentrum terecht. Met het schrijven van dit e-book heb ik getracht een bijdrage te leveren aan een betere relatie tussen mens en hond zonder daarbij het welzijn van beiden uit het oog te verliezen. Ik hoop dat ik er in geslaagd ben om je een beter inzicht te geven in de belevingswereld van een hond ook al weet ik met het schrijven van dit e-book er nog lang niet te zijn.

Klik [hier](#) voor het volledig aanbod van De Blaffende Kat (www.deblaffendekat.com)

Auteur: Dhr. Brandt
De Blaffende Kat